

Inspektion av Kriminalvården, häktet Växjö, den 15 oktober 2013

Inledning

På uppdrag av chefsjustitieombudsmannen Elisabet Fura genomförde tf. enhetschefen Gunilla Bergerén, tillsammans med Elisabeth Sjöblom och Karl Lorentzon, den 15 oktober 2013 en oanmäld inspektion av Kriminalvården, häktet Växjö. Dagen efter inspektionen genomfördes också en inspektion av Polismyndigheten i Kronobergs län, polisarresten Växjö (dnr 5260-2103).

Inspektionen är en del av JO:s uppdrag att fullgöra de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan (national preventive mechanism, NPM) enligt det fakultativa (frivilliga) protokollet den 18 december 2012 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Inspektionens genomförande

Inspektionen inleddes med att verksamheten i häktet presenterades av chefen för häktet, tf. kriminalvårdsinspektören AA. Därefter förevisades häktets lokaler och samtal genomfördes med fem intagna och med personal i häktet. En avslutande genomgång hölls med AA och kriminalvårdsinspektören BB, Frivården Växjö.

lakttagelser m.m. under inspektionen

Organisation m.m.

Häktet som byggdes år 2001 är inrymt på våning tre och fyra i det s.k. Förvaltningshuset. I samma hus finns även Polismyndigheten i Kronobergs län, Åklagarmyndigheten och Frivården Växjö. Det finns även förhandlingssal avsedd för häktningsförhandlingar i byggnaden.

Häktet har 26 platser. Vid tidpunkten för inspektionen var 23 intagna i häktet. Av dessa var två externplacerade. Enligt AA har häktet mellan 300-350 inskrivningar per år. Av tillgänglig beläggningsstatistik framgår att häktet under perioden januari-augusti hade en beläggningsgrad om cirka 70 procent i medeltal.

Bostadsrum och gemensamma utrymmen

Häktets 26 bostadsrum är fördelade på fyra avdelningar. Två avdelningar är s.k. restriktionsavdelningar. De två övriga avdelningarna är gemensamhetsavdelningar där intagna utan restriktioner placeras. På en av gemensamhetsavdelningarna försöker häktet bedriva verksamheten på sådant sätt att den i största möjliga mån motsvarar förhållanden i en kriminalvårdsanstalt. I situationer när det vistas många intagna med restriktioner i häktet, kan det finnas behov av att placera intagna med restriktioner på en av gemensamhetsavdelningarna.

Ett vanligt bostadsrum i häktet har skrivbord, en väggfast stol, säng och toalett. Fönstret är försett med gardiner som möjliggör för den intagne att reglera inflödet av dagsljus. Som en del av häktets suicidpreventiva arbete har dörrarna till toalettterna monterats bort. Dörrarna har ersatts med draperi. Två bostadsrum är handikappanpassade och dessa rum är även utrustade med dusch. Övriga intagna har tillgång till dusch i avdelningskorridoren.

På gemensamhetsavdelningarna finns utrymmen där intagna utan restriktioner har möjlighet att äta gemensamma måltider.

Det bostadsrum som inspekterades gav ett rent och fräscht intryck. Överhuvudtaget framstod häktets lokaler som ändamålsenliga och välhållna.

Kost

Maten som serveras på häktet tillagas på Centrallasarettet i Växjö. De intagna serveras tre mål mat varje dag, sju dagar i veckan. Därtill serveras kvällssmörgåsar mellan kl. 18.30-19.30. På en av gemensamhetsavdelningarna ges även möjlighet till självhushållning en dag i veckan. Vid samtal med intagna framkom att de generellt var nöjda med maten.

Bemötande och bemanning

Sammanlagt arbetar drygt 30 personer i häktet. Merparten är kriminalvårdare. Vid häktet tjänstgör vidare bl.a. en kriminalvårdsinspektör, två vakthavande befäl och två kanslipersonal. Könsfördelningen är 55 procent kvinnor och 45 procent män. Personalomsättningen är låg och genomsnittsåldern är relativt hög. Dagtid (kl. 07.00-17.00) är elva vårdare i tjänst. Nattbemanningen består av två kriminalvårdare, varav en är vilande. Om det uppstår behov av att öppna bostadsrum nattetid måste den vilande väckas och vidare bistår polisen med personal i dessa situationer. I samtal med häktets personal framkom uppgifter om att personalsituationen på helgerna upplevdes som ansträngd och att ytterligare en tjänst borde inrättas.

Två kriminalvårdare är avdelade för transportuppdrag. Många transporter sker till och från Rättspsykiatriska regionkliniken i Växjö (Sankt Sigfrids sjukhus). Eftersom Kriminalvårdens transporttjänst (TPT) inte har någon verksamhet i närheten av Växjö, genomför häktet även många transporter avseende intagna som andra verksamhetsställen har externplacerade vid den rättspsykiatriska regionkliniken.

Enligt ledningen får häktet inte några särskilda anslag för transportverksamheten och det gör att situationen kan bli ansträngande för personalen.

Det framkom inga uppgifter om att intagna utsatts för våld. En intagen framförde klagomål över att denne vid flera tillfällen efter utomhusvistelse hade varit tvungen att genomgå ytliga kroppsbesiktningar och då varit tvungen att klä av sig helt naken. Den intagne var belagd med restriktioner. Enligt den intagne hade personalen uppgett att kroppsbesiktningarna skedde i enlighet med häktets rutiner. På grund av att den intagne upplevt åtgärderna som kränkande, hade denne valt att avstå från promenader. Det framkom inte några ytterligare påståenden om kränkande bemötande av intagna.

Samtliga vårdare har till uppgift att vara kontaktperson åt som mest tre intagna åt gången. Det framkom att vissa intagna inte kände till systemet med kontaktpersoner. Överlag var de intagna nöjda med personalens bemötande.

Inskrivning och information till intagna

Intagna skrivs in av två kriminalvårdare. Som regel är vakthavande befäl en av de två kriminalvårdare som närvarar vid inskrivningen. Inskrivningsavdelningen är kameraövervakad och av den anledningen sker avvisitationen av intagna i det duschutrymme som finns vid inskrivningen. Vid inskrivning av kvinnliga intagna genomförs visitationen av kvinnlig personal. Om kvinnlig personal inte finns tillgänglig i häktet finns möjlighet att ta hjälp av kvinnliga poliser.

I samband med inskrivning ges de intagna möjlighet att duscha. Vidare vägs de intagna för att häktet ska en referensvikt att utgå från vid händelse av matvägran eller avmagring på grund av sjukdom. Vid ankomst till häktet fyller de intagna även i en hälsodeklaration.

Kriminalvårdspersonal har tillgång till en checklista för inskrivning. I samband med inskrivningen får intagna del av Kriminalvårdens folder ”Information till häktade”. Foldern finns på ett antal olika språk. Vidare finns en kopia av de lokala ordningsreglerna i den intagnes bostadsrum. Häktet har som rutin att alltid ha telefonolk närvarande vid inskrivning av intagna som inte talar svenska.

Suicidscreening sker som regel efter det att den intagne har förts till bostadsrummet. I samband med inskrivningen genomförs även en riskbedömning av den intagne. Riskbedömningen upprättas preliminärt och inom tre dagar ska den fastställas av chefen för häktet. Sedan oktober 2013 används samma bedömningsinstrument inom hela Kriminalvården.

Vid samtal med intagna framkom att de var nöjda med det bemötande som de hade fått i samband med inskrivningen. Personalen hade informerat dem på ett tydligt sätt angående rutiner och frågat om eventuella medicinska behov. De intagna hade antingen fått träffa häktets sjuksyster direkt efter inskrivning eller senast påföljande dag.

Möjlighet till daglig utomhusvistelse

Häktet har tillgång till fem stycken rastgårdar. På häktets tak finns fyra stycken mindre rastgårdar avsedda för intagna med restriktioner. Det finns en större rastgård avsedd för intagna utan restriktioner. Den större rastgården har en yta motsvarande cirka två basketbollplaner. Rastgårdens tak är beläget uppskattningsvis fem meter upp, vilket bidrar till att utomhusmiljön upplevs som relativt ”luftig”. På rastgården finns en volleybollplan och basketkorgar. I ena änden finns en mindre plantering. Tidigare var det möjligt att se ut från rastgården genom en öppning i ena kortsidan. Rastgården har, efter att ett bostadshus byggts i anslutning till häktet, insynsskyddats och det är därmed inte längre möjligt att se ut från rastgården. Ett antal bostadsrum har fönster som vetter in mot rastgården och det gör att det inte möjligt för intagna med restriktioner att använda rastgården. Rastgårdens vägar är gulfärgade vilket gör miljön ljusare. De mindre rastgårdarnas ytor utgörs däremot av obehandlad betong. Därtill har två av de fyra mindre rastgårdarna insiktsskyddats och det är således inte möjligt att se ut från dessa. På de två övriga rastgårdarna finns möjlighet till utsikt. Rastgårdarna var vid besöket välstädade och gav ett välhållet intryck.

Sysselsättning och vistelse i gemensamhet

Intagna som inte har restriktioner har möjlighet att utföra enklare monterings- och förpackningsarbete i häktets verkstadslokal. Intagna med restriktioner ges möjlighet att utföra liknande arbetsuppgifter i bostadsrummet (s.k. ”cellarbete”). Vid samtal med en intagen som var ålagd restriktioner framkom att denne inte hade blivit informerad om möjligheten till cellarbete.

Häktet har tillgång till en bokvagn och ett mindre bibliotek. Vidare kommer en bibliotekarie till häktet en gång var fjortonde dag och de intagna ges möjlighet att beställa låneböcker. Häktet bedriver inte någon programverksamhet.

De intagna har tillgång till två träningslokaler. Intagna utan restriktioner har tillgång till en större träningslokal. Den är försedd med ett antal träningsmaskiner och ett bordtennisbord. I anslutning till träningslokalen finns en bastu. Intagna med restriktioner har tillgång till en något mindre träningslokal. Enligt häktets ledning är det – genom att fälla ner jalsierna för fönstren – möjlighet att låta intagna med restriktioner använda den större träningslokalen. Häktet tillåter även att kvinnliga intagna som så önskar får använda träningslokalen tillsammans med manliga intagna. Om kvinnliga intagna vistas i träningslokalen är det alltid kriminalvårdspersonal närvarande och det är inte heller tillåtet att använda bastun. Den mindre träningslokalen är utrustad med något färre träningsredskap. En intagen uppgav i samtal att denne inte hade informerats om träningslokalen förrän i samtal med en ”uppökare” [*Kriminalvårdens uppsökande verksamhet; JO:s anmärkning*].

Häktet tillåter att kvinnliga intagna utan restriktioner, som så önskar, vistas i gemensamhet med manliga intagna. Personal är alltid närvarande när män och kvinnor är i gemensamhet. Enligt häktets ledning tillfrågas inte manliga intagna innan intagna av motsatt kön tillåts vistas i gemensamhet.

Samsittning

I denna del antecknas inledningsvis följande. I 2 kap. 5 § häkteslagen (2010:611) återfinns huvudregeln om att en intagen ska ges möjlighet att vistas tillsammans med andra intagna under dagtid. I Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för häkte (KVFS 2011:2), återfinns ett allmänt råd i anslutning till häkteslagens bestämmelse om vistelse i gemensamhet. Det allmänna rådet lyder enligt följande:

Så kallad samsittning, dvs. att en intagen under viss tid på dagtid vistas tillsammans med någon annan eller andra intagna i ett bostadsrum, utgör inte gemensamhet om samsittning endast kan erbjudas med en annan intagen. Om gemensamhet inte är möjlig bör övervägas om samsittning kan erbjudas för att undvika att en intagen måste vistas helt ensam.

Samsittning är en isoleringsbrytande åtgärd som kan vara aktuell för intagna såväl med som utan restriktioner. I samtal med två intagna framkom att de inte hade informerats om möjligheterna till samsittning.

Av inhämtade uppgifter från Kriminalvårdens ”Gemensamhetsmätning 201305” framgår bl.a. följande. Häktena delas upp i fyra kategorier enligt följande. (1) Gemensamhetshäkte Typ A, (2) Gemensamhetsavdelning Typ B, (3) Mixad häktesavdelning Typ C och (4) Restriktionsavdelning Typ D. Till kategori 1 hör häkten där alla intagna kan vistas i gemensamhet under anstaltsliknande förhållanden. Målet för dessa häkten är minst åtta timmar per dag i gemensamhet inklusive promenadtid. Till kategori 2 hör häkten där det går att avgränsa en hel avdelning där alla intagna kan vistas i gemensamhet. Målet för dessa avdelningar är fem timmar i gemensamhet per dag inklusive promenadtid. Till kategori 3 hör häktesavdelningar där det finns både häktade med och utan restriktioner. Målet för häktade utan restriktioner är gemensamhet tre timmar per dag, inklusive promenad, och för häktade med restriktioner är målet att de ska vara utanför bostadsrummet två timmar per dag, inklusive promenad. Till kategori 4 hör häktesavdelningar som endast har platser för häktade med restriktioner. Målet för häktade på dessa platser är att de ska få vistas utanför bostadsrummet under minst två timmar per dag, inklusive promenad.

Vid tiden för den senaste mätningen fanns det i häktet Växjö platser i kategorierna 2-4. Av mätningen framgick att häktet uppnådde målen beträffande kategorierna 2-3, men inte beträffande kategori 4.

I samtal med intagna framkom att ett antal med restriktioner inte hade blivit tillfrågade om de önskade samsittning.

Kontakt med omvärlden

Häktet besöks regelbundet av Röda Korset. Vidare besöks häktet av präst från Svenska kyrkan och en pastor från Missionsförbundet inom ramen för Nämndens för andlig vård i kriminalvården verksamhet (NAV). NAV genomför ett program kallat ”Bättre framtid”. Häktet har även möjlighet att ordna så att intagna ges möj-

lighet att samtala med imam. I samtal med en intagen framkom att denne inte hade informerats om möjligheten att träffa imam.

Hälso- och sjukvård

Häktet har en sjuksköterska, med erfarenhet från psykiatri, som arbetar 75 procent måndag-fredag. Sjuksköterskans schema är lagt på sådant sätt att hon arbetar under eftermiddag på fredag, eftersom det som regel sker många inskrivningar då. Läkare kommer till häktet två timmar per vecka. Kriminalvårdare delar ut medicin till de intagna och den tas i närvaro av personalen. Häktet har ett gott samarbete med den rättspsykiatriska regionkliniken.

Vid samtal med en intagen framförde denne klagomål över att inte ha fått den vård som han var i behov av. Trots att den intagne hade träffat läkare för över en vecka sedan hade ännu inte den provtagning som utlovats ägt rum.

Tvångsåtgärder

Häktet har tillgång till två bostadsrum som används som "tillsynsrum". Där placeras intagna som av någon anledning behöver mer regelbunden tillsyn. Om häktet beslutar som ständig tillsyn (s.k. "sekundbevakning") placeras den intagne i häktets bältesrum, även om det inte finns ett behov av att använda bältesängen. Bältesängen används uppskattningsvis någon gång per år och häktet har två insatsledare som är utbildade i användandet av bältesängen.

Häktet har tillgång till tulltoalett, men den har aldrig kommit till användning.

Avslutande genomgång

Inspektionen avslutades med JO:s medarbetare redogjorde för sina iakttagelser under dagen. I samband med genomgången framkom bl.a. följande.

AA är medveten om att bemanningen på helgerna upplevs som otillräcklig. Det har under en längre tid förts diskussioner med facket om hur situationen ska lösas, men hittills har samtalen varit resultatlösa.

I samband med promenad sker det aldrig rutinmässiga skyddsvisitationer eller ytliga kroppsvisitationer. En sådan åtgärd får bara vidtas om behörig tjänsteman fattar beslut härom. Enligt bilaga 1 till Arbetsordning för Kriminalvården KVAF (Ao) 2011:3, fattas beslut om kroppsvisitation (skyddsvisitation) och yttlig kroppsbesiktning av kriminalvårdschefen, kriminalvårdsinspektör eller vakthavande befäl. Vidare får kriminalvårdschefen delegera befogenheten att besluta till viss annan funktion eller tjänsteman inom verksamhetsstället.

I fråga om samsittning för intagna med restriktioner uppgav AA att häktet alltid utgår från att intagna vill få sådan möjlighet. Av den anledningen kan det förekomma att häktet inte aktivt informerar om det. Personalen i häktet upplever att Åklagarkammaren i Växjö är mycket restriktiva med att tillåta den typen av lättnader i restriktionerna som krävs för att samsittning ska vara möjlig.

Avslutningsvis granskade JO:s medarbetare vissa handlingar beträffande den intagne som sagt sig blivit utsatt för ytliga kroppsbesiktningar i samband med promenad. Vid granskningen framkom inte något som skulle kunna ge upphov till ytterligare åtgärder från JO:s sida.

Vid protokollet

Karl Lorentzon

Justeras den 19 november 2013

Gunilla Bergerén

Jag har tagit del av protokollet. Med anledning av att häktet tillåter kvinnor och män att vistas tillsammans i gemensamhet, vill jag framhålla följande. Enligt huvudregeln i 2 kap. 5 § häkteslagen ska en intagen ges möjlighet att dagtid vistas tillsammans med andra intagna (gemensamhet). Av 2 kap. 2 § häkteslagen följer att en intagen inte får placeras så att han eller hon vistas med intagna av motsatt kön. En intagen får dock medges att vistas med intagna av motsatt kön, om det är lämpligt och de intagna samtycker till det.

På mindre verksamhetsställen, likt häktet Växjö, råder som regel begränsade möjligheter att erbjuda kvinnliga intagna gemensamhetsvistelse med intagna av samma kön och det saknas möjlighet att inrätta kvinnoavdelningar. (Jfr förhållandena i häktet Helsingborg, där det inrättats en särskild avdelning med 20 platser för kvinnor. Se inspektionsprotokoll i JO:s dnr 4850-2012.) De alternativ som då står till buds är att låta kvinnliga intagna vara avskilda eller erbjuda vistelse med intagna av motsatt kön. Enligt min uppfattning är det senare alternativet att föredra och häktet Växjös arbetsmodell visar att det är möjligt att arbeta aktivt med isoleringsbrytande åtgärder. Jag är naturligtvis medveten om att det kan finnas risker även med detta arbetssätt och vill understryka vikten av personalen försäkras sig om att sammansättning av intagna är välfungerande, innan gemensamhetsvistelsen äger rum.

Vad som framkommit i övrigt föranleder inga åtgärder eller uttalanden från min sida.

Elisabet Fura

2013-11-19